

א' שבט, תשפ"א
14.01.2021

לכבוד
עו"ד אילת מלקמן
היועצת המשפטית
משרד החינוך ירושלים
שלום רב

נתבקשנו להודיע על עמדתנו ועל מדיניות החמ"ד בנוגע לרישום ילדים לא- יהודים במוסדות ממלכתיים דתיים.

עיצוב מדיניות החמ"ד בנושא זה הוא מתפקידיה של מועצת חמ"ד. חוק החינוך הממלכתי התשי"ג (1953) סעיפים 13-18 הפקיד בידיה של המועצה את הסמכות לכך. סמכות זו כוללת גם הפסקת עבודתו של עובד הוראה במערכת החינוך הדתי מטעמים דתיים כגון היות העובד בעל דת אחרת וכדו' (שם סעיף 18). בתקנון המועצה (שהותקן ע"י השר על פי סעיף 17 לחוק הנ"ל) נקבע כי בין תפקידי המועצה (סעיף 4.4) "לייעץ לשר בכל הסוגיות הנוגעות להווייה הדתית ולאופיים הדתי של מוסדות החינוך הממלכתיים- דתיים".

סוגית הרישום היא מסוגיות הליבה של אופיו של בית הספר הדתי. על פי מדיניות מועצת החמ"ד, לא יאושר רישום של ילדים שאינם יהודים למוסדות החמ"ד מן הטעמים הבאים:

1. בחוק חינוך ממלכתי התשי"ג (1953) סעיף נכתב:

"חינוך ממלכתי דתי" פירושו **חינוך ממלכתי אלא שמוסדותיו הם דתיים לפי אורח חייהם, תכנית לימודיהם, מוריהם ומפקחיהם ובהם מחנכים לחיי תורה ומצוות על פי המסורת הדתית וברוח הציונות הדתית**".

אין צורך להוסיף על הגדרות אלה. מהו מוסד דתי על פי **אורח חיינו**? מיהם התלמידים אותם המוסד **מחנך לחיי תורה ומצוות**? מיהו המתחנך לחיי תורה ומצוות **על פי המסורת הדתית**? איך יתקיים מוסד דתי **על פי אורח חיינו** אם תלמידיו אינם יהודים? האם זן הצגת פולקלור לתיירים?

האם קיימת רשות על פי ההלכה והמסורת לחנך ילד/ה ובני דת אחרת לחיי תורה וקיום תרי"ג מצוות? האם ניתן לקיים מנין שמורכב מתלמידים שאינם יהודים?

גם על פי החוק וכמובן על פי ההלכה איננו רשאים לעשות זאת. כאשר נושא מסוים עומד בניגוד לעקרונות ההלכה והמסורת הדתית אין המוסד הדתי רשאי לעשותו. לכך נועד החוק וזוהי הוראתו היחידה. "חיי תורה ומצוות" הם אורח חיים יהודי- הלכתי מעשי על פי הפרקטיקה וציות לעקרונות ההלכה.

הפירוש המציאותי והמשפטי היחיד לכל אלה הוא: "**בית ספר ממלכתי יהודי- דתי**". לא עלתה על דעת המחוקק שום אפשרות אחרת. כדי להדגיש את אופיו הממלכתי של בית

רח' שבטי ישראל 27 ירושלים 91911. טל' 073-3932810 פקס 02-5604120

כתובת אתר ממשל זמין: <http://www.gov.il>

כתובת אתר המשרד: <http://www.education.gov.il>

E mail: sarato@education.gov.il

הספר הוסיף המחוקק את המילים: "וברוח הציונות הדתית". זה נועד כדי להבדילו מן החינוך החרדי העצמאי הנושא אופי לא ממלכתי ולעתים אנטי- ציוני. גם המושג "ציונות דתית" המובא בחוק הוא בעל משמעות ברורה הוא אינו מזכיר את המילה "יהודית"- האם יש צורך להסביר במדינת ישראל מהי "ציונות דתית"?

נמצאנו למדים: **כל הגדרתו של "חינוך ממלכתי דתי" וכל חלק וחלק מנוסח החוק המגדיר והמתאר את האפיון ואת המהות של בית הספר הדתי מחייב את הצורך ואת האפשרות לסרב לרישומם של ילדים שאינם יהודים למוסד ממלכתי- דתי.** יוצאים מן הכלל לענין זה הם ילדים הנתונים בעיצומו או אפילו בראשיתו של תהליך גיור על ידי סמכות רבנית מוכרת.

אף שעקרון זה הוא מובן מאליו הוא קיבל את ביטויו בחוזר המנהל הכללי מו' 8- כא' אדר ב' התשמ"ו (1986) סעיף 261 שם נכתב תחת הכותרת **רישום ילדים לא יהודים**

למוסדות ממלכתיים דתיים

"אין לרשום ילדים שאינם יהודים למוסדות החינוך הממלכתי דתי".

הוראה ברורה זו שרירה ומקוימת בכל הרשויות. כדי להבהיר ולעגן מדיניות זו יצא רק לאחרונה ביום כט' טבת תשפ"א 13.01.21 מכתב בנושא בחתימת הייעוץ המשפטי במשרד החינוך אל כל הרשויות במדינה, המחייבים לפעול על פי עקרון זה.

2. בתקנות לימוד חובה וחינוך מ"מ (רישום) תשי"ט (1959) נאמר כך:

7. (9) בבוא רשות מקומית לקבוע שהתלמיד בבי"ס פלוני בתחום אזורו תתחשב באלה:

(ה) גורמי בריאות, **משפחה, ושיקולים חינוכיים.**

(ו) **מדיניות חינוכית.**

כל המובא במכתב זה לעיל מבהיר ללא ספק כי טעמים של משפחה, ושיקולים חינוכיים ובעיקר **"מדיניות חינוכית"** כפי שנקבעה בחוק ראשי, חוק חינוך ממלכתי התשי"ג (1953), אינם מאפשרים רישום תלמיד לא- יהודי בחינוך הדתי.

כאן יש לומר שאין בכך שום סתירה לכל דברי החקיקה והפסיקה החשובים בנושאי שוויון ואיסור אפליה.

החינוך הממלכתי דתי מקיים את ערכי השוויון על פי החוק מתוך ראייה ערכית חינוכית וממלכתית. ראו בג"ץ 7462/08 בנושא האפליה באופן שילובם של יוצאי אתיופיה במערכת החינוך בפתח תקוה אשר יוכיח את עמדתנו. רובם ככולם של הילדים האלה נקלטו במוסדות החינוך הממלכתי- דתי. בתי הספר של החינוך הדתי הינם קולטי העלייה של מרבית יוצאי אתיופיה כבר עשרות שנים.

בחינוך הדתי שורר שוויון מלא בין כל המינים, העדות והמעמדות. חוסר קבלתם של ילדים שאינם יהודים, דומה לאי צירופו למניין של נשיא רוסיה או של נשיא ארה"ב בבית הכנסת. זו כמובן אינה אפליה ואין לזה שום שייכות לחובה הקיימת להעניק שוויון הזדמנויות לכל ילד וילדה.

רח' שבטי ישראל 27 ירושלים 91911. טל' 073-3932810 פקס 02-5604120

כתובת אתר ממשל זמין: <http://www.gov.il>

כתובת אתר המשרד: <http://www.education.gov.il>

E mail: sarato@education.gov.il

3. להרחבת הדיון יש לעיין במספר חוקים, מאמרים ופסקי דין שנתקבלו בנושא. לדוגמה, תיקון מס' 8 לפקודת האגודות השיתופיות התשע"א- (2011) ובג"ץ ועדות קבלה ליישובים קהילתיים, 2504/11 2311/11.

התיקון לפקודת האגודות השיתופיות מונה שש עילות שבעטיין רשאית ועדת הקבלה לסרב לקבל מועמד ליישוב קהילתי וביניהן:

4 המועמד אינו מתאים לחיי חברה בקהילה

5 חוסר התאמה של המועמד למרקם החברתי- קהילתי של הישוב שיש יסוד להניח כי יהיה בו כדי לפגוע במרקם זה

6 מאפיינים ייחודיים של הישוב הקהילתי או תנאי קבלה הקבועים בתקנות האגודה אם ישנן כאלה ובלבד שקיבלו את אישור הרשם.

העקרונות המשותפים לביה"ס הדתי וליישובים קהילתיים כמו שנתקבלו על דעת השופטים הם:

1. **שוני רלוונטי בין קבוצות.** ככל שישנה פגיעה חוקתית הרי היא עומדת בתנאי פסקת ההגבלה. הולם את ערכיה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית על פי- חוק הלאום.
2. **אופיו הייחודי של הישוב הקהילתי** מחייב מנגנון סינון לבדיקת יכולתם של המועמדים לקבל על עצמם את תנאי החיים הייחודיים למקום.
3. **חוק החמ"ד מבטא הכרה בזכות למימוש עצמי דרך שמירה על אורח החיים הקהילתי.** זוהי זכות חוקתית הנגזרת מכבוד האדם.
4. בספרות המשפטית קימת הסכמה על כך שכאשר קיימים לקבוצה מאפייני תרבות ייחודית באופן מובהק דוגמת חרדים או בדואים הרי שהקצאת קרקע לצורך יישוב קהילתי ייחודי הרי היא מוצדקת.
5. כך גם בית הספר הדתי המחנך לקיום תורה ומצוות הוא חינוך ייחודי ומעשי המחייב פרקטיקה של אורח חיים ושל שמירת הלכה בתחומים רבים. תפילה, ברכות, ציצית, תפילין, לבוש, כשרות ועוד.
6. החוק נועד להכיר בייחודיות קהילות ייחודיות (ביחס לרוב שאינו כזה) ולאפשר להן לשמור על לכידות חברתית ותרבותית.

וראו ציטוט מדבריו של פרופ' חנוך דגן במאמרו "זכות כניסה" (מחקרי משפט כד 59):
"ההדרה היא לגיטימית אך ורק באחד משני המקרים הבאים: כאשר היא מיועדת למנוע
כניסתם של מי שעלולים לפגוע בהצלחת השיתוף. או כאשר היא נדרשת לסייע בכינוס או
בביסוס של מוסדות וערכים משתפים שמהווים תנאי הכרחי ללכידות החברתית של
הקהילה".

**במוסדות החמ"ד, העמידה בכללי ההלכה היא תנאי הכרחי לביסוס ולקיומו של המוסד
החינוכי. מוסד שיימצא או שייראה כמוסד שאינו עומד בכללי ההלכה היהודית הרי שלא זו
בלבד שהוא פוגע בתכלית חוק החינוך הממלכתי ובמדיניות החינוכית אלא שלמוסד כזה אין
תוחלת ואפשרות קיום. מרבית ההורים לתלמידים במוסד זה יוציאו את ילדיהם מן המוסד
הזה, בזה אחר זה, עד לסגירתו. מוסד כזה סותר באופן יסודי את הצידוק לקיומו ופוגע
באמון ציבור ההורים שבטח בו.**

וראו עוד מדברי השופט מנחם אלון ז"ל (ע"א 294/91 ח"ק ירושלים נ' קסטנבאום): "דרישת
הסובלנות מטעם הרוב כלפי המיעוט מן הראוי שתאוזן במידה מסוימת של סבלנות מטעם
המיעוט כלפי הרוב. איזון שיימצא לפי משקלו של כל אחד מן הערכים המתנגדים". הציבור
אשר נזקק באופן מוחלט לקיומו של ביה"ס הדתי הוא מיעוט אשר הרוב הכללי במדינת
ישראל חייבים בכיבוד צרכיו. אותו מיעוט קטן של הורים ותלמידים שאינם יהודים או
שאינם מסוגלים להשתלב בביה"ס הדתי אשר במפגיע מבקשים להצטרף לקהילת ביה"ס
הדתי חייבים לכבד את קהילת המיעוט של החינוך הדתי ואת זכויותיה לחינוך דתי אוטונומי
כפי שנקבע בחוק החינוך הממלכתי כדלעיל.

על כן עמדתנו ברורה: אין לרשום תלמידים לא-יהודים למוסדות החמ"ד.

בכבוד רב,
הרב אבי גיסר, עו"ד
יו"ר מועצת חמ"ד

העתקים:

שר החינוך- מר יואב גלנט

מנכ"ל משרד החינוך- מר עמית אדרי

יו"ר מרכז השלטון המקומי- מר חיים ביבאס

מ"מ ראש מינהל חינוך דתי- גב' שושנה נגר

מחמ"דים ומפקחים